

DERME

● MALATYA HALKEVİNİN ● AYLIK MECMUASI

SAYI: 2

TEMMUZ 1937

İçindeki yazılar:

Yazdan İlhamlar

Okuma İhtiyacı ve Gazeteler (II)

Bey dağı (Şiir)

Hamidin ruhuna (Şiir)

Yeşillikler Diyarı

Akdeniz kıyılarında Antalya

Sağlık ve güzellik Bakımında dişler

Meyve iç kurdu

Temmuzun sıcaklığında (Şiir)

Hukuk'ta Tıbbın Rolü (2)

Melâhat SEZENER

Sami GÖKSU

Reşat Demir

M.Gündüz YOLDAŞ

Asım KILIÇ

Sadi ARCAK

Muhlis YÜCEL

S. VARDAR

Sihamî

Dr. İ. Etem SEÇKİN

Nesriyet Müdürü

Faruk Yakın

BASILDIĞI YER

Fırat Basımevi

MALATYA

DERME

Abone şartları

Yıllığı (120) K

6 aylığı (60) "

MALATYA HALKEVİNİN AYLIK MECMUASI

Yazdan ilhamlar.

Yazan : Melâhat Sezener

Kurşuni sislerle örtülü yamaçların arkasından dökülen pembe bir ışık yağmuru gök yüzünü kucakladı, gölgeler küçülerek silindi . Şehir : Tatlı ürperişlerle gerinerek uyanıyor. Horozlar ötüyor , buğulu yaprakların , gecenin nemile ıslak otların üzerinde kuşlar cıvıldıyor.

Günüllerde sebepsiz bir sevinç var , çehreler güleç , gözler parlak , en dertliler bile hayatla barışmış bu sabah ...

Bu aldaniş yazın sihridir , sabahın , aydınlığın , ışık ve sesin büyüstür yüzlerdeki bu yalancı tebessüm .

Öğleye doğru sıcak fazlalaştı, güneş kızgın ışıklarla sararmağa başlayan ekinleri yıkıyor, sokaklarda kimse yok , sabahki hayat faaliyeti durmuş gibi ortalığa bir sessizlik çöktü , yalnız karşı bahçede tulumbadan su çeken bir genç kız , mavi oyalı yemenisinin uçlarıyla terini silerek şarkı söylüyor , ne tatlı , ne cana yakın bir sesi var . Bu ses şekerleme ihtiyacile buğulanan dimağlara bir ninni ahengile dökülüyor , perdeleri enik serin ve loş odalarda beyaz örtülü sedirlere uzananların gözleri lezetle kapanıyor , bu hafif fakat çok tatlı uyku , dondurmacıların sıtma görmemiş sesleriyle bölünmezse bir kaç saat sürer , insanı , hayal ufkunun sisli saraylarında dolaştırır , ümit irişilmez şahikalarına ulaştırır , harareten çatlamış dudaklara buzlu şerbetler

sunar , hasretleri birleştirir , meteliksizi milyoner yapar .

İkindiye doğru hafif bir serinlikle beraber ortalık gene canlanır, sokaklarda otomobil , bisiklet gürültüleri , satıcı sesleri çoğalır . Çiçek ve hayat kokusile dolu rüzgâr gönülleri ferahlatır , insana çok tatlı duygular , yaşamak sevgisi sunar .

Bahçelerde serin su başlarında, geniş caddelerde gezintiler günün bu en güzel zamanında doya doya zevk hisselerini alırlar . Kızıl bulutların aksile yer yer tutuşan (Derme), güneşin son busesile ürperir , ef-lâatun ışıklı dalgacıklar köpüklenecek çağlar . Sular yavaş yavaş bu kızıl tabiatı—tıpkı sönmeğe başlayan bir kor gibi—esmerleşir . “kararır” ufukta batan güneş , son bir selâm ışığıle bu ölen yaz gününü hasta renklerle süsler , karanlık yuvsına çekilir , gölgeler büyür , sular kararır , koyu mavi bir atlasa benzeyen gök yüzünde ilk yıldız parlar . Göz kırparek toprak dünyada kaynaşar, zavallı ümitler , gülünç saadetlerle mesut insanlığa bakar .

Bakar ve gülümser.

Yaz; ışık , renk , koku ve ses cünbüşüdür . Yaz ; bütün sıcaklığı , ateşi ve galeyanile hayatın kendisidir .

Fakat mutlak bir huzur içinde yazın şiirini tam manasile tadan ve yaşayan acaba kaç kişidir ?

OKUMA İHTİYACI VE GAZE TELER II

Yazan : Sami Göksu

Bugünkü dünya gazeteciliğinin başlangıcını çok eski devirlerde aramak lâzımdır. Milattan 18 asır evvel Mısırdaki gazete çıktığı o devre ait papirüslerden anlaşılmaktadır.

Çinde de gazetecilik çok eskidir. Hatta bugün Pekin'de çıkmakta olan (King Pau) gazetesi dokuz asırlık bir maziye maliktir.

Avrupada gazetecilik onyedinci asır bideyetinde başlamıştır. Hemen her lisanda kullanılan (gazete) kelimesi de Venedik'te o devirde çıkarılan bir risalenin (gazete) ismi verilen bir paraya satılmış olmasından alınmıştır.

Bize diğer yenilik sahalarında olduğu gibi gazetecilikte de Fransızlar örnek olmuşlardır. Bununla beraber bizde gazetecilik Fransadan tam iki asır sonra başlamıştır.

Fransada ilk gazete 1631 de çıkan (La gazette) dir.

On dokuzuncu asır başlangıcı Osmanlı hükûmetinin yenilge doğru ilerleme başlangıcıdır. İşte Türkiye'ye gazetecilik te bu yenilikler meyânında girmiştir.

İlk Türkçe gazeteden evvel İstanbul ve İzmirde bir kaç iane Fransızca, Mısırdaki yarı Türkçe ve yarı Arapça (Vekayii Mısriye) isimli bir gazete de çıkmıştır.

Türk matbuatının mebdai olarak sayacağımız ilk gazete İstanbulda Teşrinisani 1831 de çıkan (Takvimi vekayi) dir.

Haftada bir çıkan bu gazete 47 senede 2119 nusha çıkarmıştır.

Bundan sonra bir kaç defa kapanıp tekrar yine çıkmış Osmanlı hükûmetinin yıkılmasından sonra ismi (Resmî gazete) olmuştur.

Takvimi vakayii diğer gazeteler takip etmiş, fakat bu ilk gazeteler iki sayfalı ve haftada bir ve ya iki defa çıkıyorlardı. Zaman ve ihtiyaç ilerledikçe haftada üç, dört çıkan ve ondan sonra da (yevmî gazete) doğmuştur.

İlk yarım asırda bu şekilde yüz kadar gazete çıkmış ve kapanmıştır.

Abdülhamit ve istipdat devrinde gazetecilik teknik itibariyle biraz ilerleme gösterebilmişse de fikir itibariyle tabii hiç bir terakki göstermemiştir. Bu devirde hür fikirlerini yaymak isteyen vatanperverler hudut haricine çıkarak muhtelif lisanlarda çıkardıkları gazeteleri memlekete sokup gizli gizli halka dağıtıp okumağa başlamışlardır.

Bu şekilde çıkarılan gazetelerin adedi de 70 kadardır.

1908 de meşrutiyetin ilanı gazetecilik sahasında dev adımlarla ilerlemelere sebep oldu. Sansörün kaldırılması Türk gazeteciliğinde yeni ve geniş ufuklar açtı. Herkes istediği gibi yazmaya her isteyen bir gazete çıkarmaya başladı.

1908 Temmuzundan 1909 Ağustosuna kadar bir sene içinde 250 den fazla gazete çıkarıldı.

Bu , bir terakki idi fakat pek hoş gitmeyen tarafları da vardı : Bir defa matbuat serbest , sansör yok diye her önüne gelen bir gazete çıkarıyor ; bir çokları çıkardıkları bu risalelerle siyasi emeller peşinde koşuyorlardı . Bunların bir çoğu devamlı bir gazete olmak için değil , görenek olarak , bana da gazete sahibi desinler diye çıkarılmış hiç bir kıymeti olmıyan saçma saban palavralarla doldurulmuştur . Tabiidir ki bu şekildeki gazeteler ancak bir haç ay , bir kaç hafta , bir kaç gün çıkabilmiştir . Bazıları bu kadar bile yaşayamıyarak ilk nushaları aynı zamanda son nushaları olmuştur .

Gazete ismi olarak ö kadar çok kelime kullanılmıştır ki yeni gazetelere isim vermek için adeta kamuslarda kelime kalmamıştır .

31 Mart hadisesi üzerine yeniden sansör konması bu şiddetli ceryanı biraz hafifletir gibi olmuştur .

Bazı kusurları olmakla beraber meşrutiyet devri matbuatı çok canlı ve faydalı hızlar yaratmış ; Okuma zevkinin kökleşmesinde ve halkın gazetelere karşı sevgisinin artmasında büyük faydalar temin etmiştir .

Büyük harp ve mütareke senelerinde Türk matbuatı yine ilerlemelerine devam etmiş , ecnebi sansörünün tazyiki altında yurt ve millet için uhdesine düşen vazifeleri hakkıyla ifa etmiştir .

Harp sonunda bütün medenî milletlerde olduğu gibi asrî vesaitten istifade ederek istihbarat şini ge-

Beydağı

30 / 5 / 1937

Ankara
Reşat DEMİR

Çadır kurmuş yamacında,
Yürüklerin bir oymağı.
Bir koşuksun sen acunda
Ay batınla şen Beydağı

Kaynakların dirim verir
İçmiş olsa veremliye.
Donan hayat sende erir,
Can verirsin sen ölüye.

Bana ilham veren sensin
Ey Yurdumun ünlu dağı
Gözümde hep sen tütersin;
Yiğitlerin öz yatağı

nişletmiş , mündericatını çoğaltmış ve halkın bütün ihtiyaçlarına mümkün olduğu kadar cevap veren bir (Türkiye Cumhuriyeti matbuatı) meydana gelmiştir .

(Arkası var)

Hamidin Ruhuna

Yazan : M. Gündüz YOLDAŞ

Hayatın kırık bir dal , hicran bir fırtanaydı ;

Ölüm son bir darbeydi ... seni yıktı , devirdi .

Nolurdu , seni yıkan yıkılaydı , yanaydı !.

Zalim ... bu kâşaneyi harabeye çevirdi .

Bugün yeni bir elem işleniyor gönlüme ;

Azrail can almaktan bilmem ne zevk buluyor ?.

Şair , ne duruyorsun , isyan et şu ölüme !.

Bütün yürek derdinle yanıyor , kavruluyor ...

Sükût... sükût hep sühût.. ölüm , makber ve heyhat !!.

Bilsen şu an ne meş'um ve ne hâzin bir andır ..

Ey , Hamit (Bir hayale sığar mı bu hakikat ?.)

(Kiyam et , bunun yalan olduğunu inandır ...)

Bir yurd ufuklarına kederini doldursa

Ve bir millet peşinden gözyaşı dökse çok mu ?

Tabiat , şu ilâhî neşesini soldursa ,

Beşeriyet mazumca boynunu bükse çok mu ???..

Ruhuna Fatihamı olurken işte şu an ,

Senin derin yasinla gözlerim ıslanıyor .

Uyan , bir defa olsun , bir oluk olsun uyan !

Ve bak , mezar taşına bir gençlik yaslaıyor ...

YEŞİLLİKLER DİYARI

MALATYAMIZIN COĞRAFI VE TARİHİ PARÇALARI

(2)

Eski Malatyanın etrafını çeviren sur Bizanslılardan sonra 583 H. da nişmendiye hükûmeti tarafından yeniden yapılmıştır. Bu surun yüksekliği yirmi altı arşın ve 5200 arşın çevresi olup alaca, susurküm; meşarik ve pazar adlarından dört kapusu vardı ki bugün bunlardan ancak alaca kapu kalmıştır. O zaman bu büyük şehrin 5265 kârgir evi ve bu evlerin önünde bağ ve bahçeleri de vardı otuz iki mahalleye ayrılmıştı bunlardan eski cuma, camî kebîr, emir Ömer' saray, kızlar hanıka toptöş karahan. çermik, alaca kapu, bostancılar, ağaraz, kürtler adlarındaki mahalleler yakın zamana kadar söylenirdi bunlardan başka yedi de Ermeni mahallesi vardı. Her mahallede birer de mesçit şimdi el'an mevcuttur. Sütca imam, izev imam adlarında mekteplerde vardı Seyit Battal Gazinin doğduğu tekke halen durur. Burasını (Melik Ahmet paşa) tamir etmiştir ki ehram şeklindeki kubbesi mevcuttur. 170 odalı büyük ve kemerler üzerine yapılmış (Silihdar Mustafa paşa) olup bu hanın demir kapısı ve bazı kubbe, kemerleri, etraf divarları kalmıştır. Kapısının üstünde taş yazılmış olan : (oldu bu hane cedit asamgâhı bi bedel) Misrai, 1047 tarihini göstermektedir. Yedi kadar hamam olduğu gibi sur haricinpe birde (Bahram paşa) hamamı vardığı yakın zamana kada bu hamamda yıkanılırdı. Her

birinde biner kişi rahat edecek misafirhaneleri, bu misafirhanelerde pabuçcu ve Trabzon bezzazları oturlar her gece yassıdan sonra davul çalarak kapuları kaparlardı yaz zamanı şehir halkı aspusuda ki bağ evlerine göç ettikleri zaman şehirde garipler, tüccarlar, Bekârlar kalırdı.

Aspusunun o zamanlar 7800 bağ ve bahçesi vardı ki her bağda birer yazlık ev ve her evde fıskiyeli havuzlar. han, hamam, Mescit medrese, mektep ve altıyüz kadar da dükkân vardı.

Eski Malatyanın beş saat mesafede ve şimal tarafında Fıratın öte kıyısında (munzur) dağı denilen tepe üzerinde sahabeden (Abdolvahab gazi) makamı vardır. Selçuklular zamanından kalan ve Türk selçuk mimarisinin şah eseri olan, çini ve mozayıkla süslenen (Ulu cami) H. 672 D. Selçuk imparatorlarından Gıyasettin Keyhüsrev'in oğlu izzetin keyguat zamanında mimar (Hüsrev) tarafından yapılmıştır.

[Bu kıymetli eserin maalesef çini mozayıklarının bir kısmı sökülerek harap edilmiştir.]

Yeni Malatyanın beş kilometre kadar şarkı şimali tarafında eski adı (Mağrip), yeni adı Orduzu taş tepe denilen büyük ve arslan tepede (Etiler ve Selçuklular) devrine ait kıymetli eser çıkarılmıştır ki bunlardan eti imparatorlarından (Sibiliyüma) nın Muazzam bir heykeli çıkmıştı.

Bu heykel Ankara müzesine gönderildi.

Malatya uzun zaman Danişmendîye Devletinin idaresinde kalmıştı. Bu devleti kuran (Gazi Ahmet bini Ali bini Nasır) adlı türkmenler içinde ilim ve İrfanile şöhret kazanan (Danişment) lakabile maruf olan bir zattır. Annesi Malatyada Bizans ordularile uzun müddet kahramanca çarpışan (Seyt Battal Gazi) nin hemşire zadesidir (Malatya beylerinden Emir Ömerin kızı Nazirülcemal adlı bir anneden doğan Danişment) bu devleti kurmaktır. 466 H. Sivas, Çangırı, Amasya, Tokat, Çorum, Osmancık, Kastamonu ve niksarıda Zappederek hükûmetine katmıştır. Canik tarafında (kelkünbet) denilen kaleyi muhasara ederken şehit olan (Danişment) nin kabri Niksardadır. 477 H. de yerine oğlu (Melik Gazi Memet kümüşün) geçti. Fakat devlet işlerini başarmıyacak kadar çocuk olan Melik Gazi memleketi istilâya başlayan komşu devletlerine karşı Abbasî hükûmdarı (Muktedi biemrillâh) dan yardım istedi oda Selçuki İmparatoru (Melik Şaha) bildirdi (Süleyman Şah) kumandasında bir ordu göndererek Melik Gazi de baş kumandan olarak Bizans ordularını bozdular. Bu sırada Melik Gazinin bir oğlu doğdu. Bunun adını (Bağı Basan) koydu (Antakya) kale muhafızlığında idare ederken Salip or-

dularına karşı büyük zaferler kazandı.

Melik Gazi, babası zamanında vezirlikte bulunan (Artufi) nin oğlu (Halifeti) kendisine vezir yaptı yakın zamana kadar Amasyada bulunan (Halifet) medresesi bu zatın eseridir.

(Melik Gazi) biri 493, 518 H. de olmak üzere iki defa haçlı ordularını bozmuş Malatya civarında (Buhemoni) esir etmişti. Bunun üzerine Bizanslarla ittifak ederek hareket üzere iken esir olan (Buhenon) daha kurnaz çıkarak (Melik Gaziyi) kendi tarafına çevirerek Bizans aleyhine harekete geçmişlerdi.

479 H. da (Rüknettin Süleyman) nın ölmesi üzerine Melik Gazi Selçuk memleketlerinden birçok yerlerde Malatyaya kattı. 497 H. de oğlu İsmail iki sene hükûmette kaldıktan sonra öldü. Yerine oğlu (Sunkur) geçti bunun zamanında 500 H. Birinci Kılıç Aslan Malatyayı bunun elinden aldı. Buraya (Balak) adında bir naip tayin etti Bunun az zamandan sonra ölmesi üzerine (kümüştekin) lakablı Melik Memet Gazi Malatyayı selçukilerden geri aldı 529 H. de ölmesi üzerine yerine oğlu (Melühülalim Memet Nasurüttin Elül Muzaffer zinnun) geçti.

(Sonu var)

ASIM KILIÇ

Akdeniz Kıyılarında

Antalya tarihi...

Memleketimizin en güzel köşelerinden biri olan Antalya'da 1934 yılı tatilinde coğrafi ve tarihî bir araştırma yaparak "Antalya yöresi" başlığı altında küçük bir Etüd yaparak neşriyat sınavında kabul edilmişti. Tarihî bilgimizi hatırlatmaya vesile olacak olan bu küçük Etüdümün bir kısmını neşrediyorum. Akdenizin bir kilidi olan bu şirin memleket zaman zaman bir çok milletlerin medeniyet merkezi olmuştur. İşte büyük bir ehemmiyeti haiz olan Antalya'nın tarihî devirlerine kısaca bir göz gezdireceğiz...

Antalya, Anadolu yarım adasının cenubunda, Akdenizin en güzel ve geniş körfezi kenarında 36 derece 52 dakika şimal arzında ve Gronoviçe göre 30 derece 41 dakika tulde olup 19,479 kilometre murabbai genişliğinde ve 241210 nüfuslu bir ildir.

Teke livası (Hamit oğulları) adı ile anılan Antalya ve havalisi küçük Asyanın kilidi vazifesini görecek ve Akdenize hakim olacak bir yerde bulunması

dolayısıyla bir çok kavim ve milletlerin zaman zaman ıstılâ ve hücumlarına maruz kalmış uzun bir tarihe maliktir.

Teke havalisinin tarihi; Orta asyadan ne zaman geldikleri henüz belli olmayan yalnız M. E. 1822—1890 tarihlerinde sulime (Tahtalıdağ) ile Küllük dağları arasında oturan Türklerden Soly. mes (Solim) lerle başlar. Bunların Pamfilya, Lisyas Pisidya da oturdukları ve Truva muharebesinde Truvalılara yardım ettikleri malumdur. Filip Lupe de bunların bidayette kendi dilleri ile konuşurken sonra Yunan, Fenike ve karia dilleri ile konuşmağa başladıklarını, Jupiter ile Apollonu mabut, Pandaros kahraman tanıdıkların ve bunların Fenikelilerden bir kavim olduğunu ilâve ediyorsa da bunların hangi kavme mensup olduğunu İstrababon ve diğerleri katî olarak tesbit edememişlerdir. Fakat Termesus harabesinde (Antalya civarında) bunlara ait Sikke, Küllük dağı civarında Ahırtaş mevkiinde bir mezar taşının kapığında bunlara ait bir kitâbe bulunmuştur.

Teke havalisine Solimlerden sonra Hitit ve Falik kavimlerinin geldikleri ve birer medeniyet kurdukları eserlerinden anlaşılmaktadır. Ahırtaşı mevkiinde Hititlerden daha eski bir kavim olan Falikler devrine ait bir kaya üzerinde kabartmalar bulunmuştur. Antalya müzesinde Faliklere ait sert taştan yapılmış iki keser mevcuttur.

Bunlardan anlaşılıyor ki bu havalinin en eski sakinlerinin Türkler olduğu açıkca anlaşılmaktadır. Bu kavimlerden sonra Fenikeliler Side (eski Antalya) Tekir ovada oturdukları bulunan eserlerden ve bulunan Sikkelerden anlaşılmaktadır. Bunlar Fenike adı iki sahilde bir kasaba kurmuşlardır. (Şimdi aynı ad ile kaza merkezidir.)

Antalya havalisine bunlardan başka diğer milletlerde gelerek yüksek medeniyet eserleri meydana getirmiştir. Bu havalide Yunanlılar M. E. 1400 de gelerek İran hükümdarı Keyhüsrev tarafından zabt edilmeye kadar yüksek bir medeniyet merkezi olmuştur.

Bundan sonra 211 sene İranlıların idaresinde kalan Teke havalisi bundan sonra Makidonya kralı büyük İskenderin idaresine geçiyor.

İskenderin vefatı üzerinde bir müddet sonra parçalanan imparatorluktan Pamfilya, Kilikya,

Firikya, Hit, alan kumandan Antigona geçiyor (M. E. 307) ..

Antigonun oğlu «Dimitryos» un Selefküse mağlubiyeti üzerine küçük Asyanın bir kısmı Selefküse geçiyor. Kısa bir zaman sonra M. E. 283 de Bergama hükümdarlarından (Fileter) buralarını eline geçirir.

M. E. 221 de de Nadaslılar burada bir asra yakın bir medeniyet kurarlar.

Birbirini takip eden bu istilâlardan sonra büyük bir inkişaf devresine giren Teke havalisi (M. E. 133) de Romalıların eline geçerek 528 sene yüksek bir medeniyet devri yaşar.

Bugün bu havalide tesbit edilen 84 harabenin kısmı âzamî Romalıların zamanına aittir.

Bu medeniyet abidelerinden en muhimleri şunlardır. Aspen. das adı ile anılan Belkıs harabesi bugün bile gözleri kamaştıran bir şaheserdir.

Yine Antalyanın 60 kl.m. cennubu şarkisinde eski Antalya ismini taşıyan (Side) şehri bugün sahilde kumlarla örtülmüş bir vaziyette olmasına rağmen mevcut rıhtım harabeleri bu yüksek medeniyetin varlığını kolayca isbat etmektedir.

Romalıların diğer büyük medeniyet merkezlerinden biride Antalyanın şarkında üç saat mesafede meşhur Diyana mabedi

harabesi ve tiyetrosudur. Teke havalisi bu şevket ve ikbal devrinden sonra Şarkî Romaya geçer (M. S. 305) Fakat eski inkişaf ve yükselme devrini göremez.

Antalya havalisi (M. S. 331) de Abbasî hükümdarlarından Müktefibilâh tarafından istilâ görüldükten sonra büyük Selçuk imparatorluğunun yükselme devrinde Alp Arslan'ın oğlu Melikşah devrinde amucası Gazi Süleyman tarafından buraları Selçukilerin eline geçerek yeniden büyük bir inkişaf ve yükselme devrine girer (1385).

Antalya, Haçlı orduları tarafından istilâ edildi isede yine Selçukilerin eline geçti.

Teke havalisi Selçukiler devrinde çok fazla inkişaf etti. Birçok medeniyet anıtları bunlara bugünbile canlı birer şahittir. Bu eserlerden Antalyada Gıyasettin Sani, Keyhüsrev bini Keykubat medreseleri, Yivlim cami ve minaresi, iki nakışlı kapı, cami, mescit ve medreseleri göğsümü. zü kabartacak canlı, tarihî birer vesikadır.

Selçukiler bu havalinin en mühim ticaret merkezi olan Antalya limanı ile kalesinin yeniden esaslı bir surette tamirine ehemmiyet vermişlerdir.

M. E. 158 de Bergama hükümdarlarından (Attalfilâdelf)

tarafından yaptırılan ve onun ismine izafeten söylenen «Attalya» osmanlılar zamanında adalya ve Avrupalıların Satalya diye ad verdikleri Antalya kalesi selçukiler devrinde birçok kitabelerle tezyin edilmiş ve tersâne vücu. de getirilmiştir.

Selçuk hükümdarlarından Gıyasettin keyhüsrevden sonra 1208 de Antalya havalisi Kıbrıs piren-sine, 1211 de Keykâvuse, 1218 de tekrar Selçuk hükümdarlarında Alâeddini keykubadın eline geçen ve osmanlı devleti nin kuruluş tarihi olan 1299 da Teke beyliğinin teşekkülü ile yeni bir devir başlar. Teke beyliği 1387 yılına kadar müstakil bir şekilde yaşadıktan sonra Osmanlı hükâmdarlarında Hüda-vendigâr lakabı ile anılan Sultan Muradın eline geçerek Timur ile Yıldırım Bay-zit arasında «1402» yapılan ve Yıldırımın mağlubiyeti ile neticelenen Ankara muharrebesine kadar Osmanlı idaresinde kaldı. Timuron anadoluyu istilâ üzerine osmanlılar tarafından kaldırılan beyliklerin yeniden iadesi üzerine Teke beyliği Timur tarafından yeniden ihya edildi. Timur had sesi bittikten ve anadoluda fetret devri devilen kargaşalık zail olduktan sonra anadolu beylikleri birer birer tekrar osmanlıların eline geçmişti.

Sağlık ve Güzellik Bakımından Dişler

Diş Tabibi
MUHLİS YÜCEL

Vücut makinesinin muntazam bir şekilde işleyebilmesi için hava ve gıdaya ihtiyacı vardır. Birinci işi nefes ikincisini hazım borusu yapar.

Hazım cihazının birinci ve önemli bir kısmını dişler teşkil eder. Dişler çiğneme filinin hususî aletleridir. Gıda maddeleri dişler vastasıyla iyice ezilir ve luap yardımıyla hamur haline geldikten sonra mide ve barsaklara gider, onlarda vazifelerini yapar, münhal bir halde kana geçer. Nişastalı maddeler ağızda çiğneme esnasında tükürükteki pityalin tesiriyle hazın edilmiş olur.

Çiğneme işinin tam ve mükemmel olması, ancak muntazam ve sağlam dişleremalilik olmakla kabildir. Çiğnemediği yutulmuş yemekler güç hazmedilir. Dişlerin yapacağı iş mide ve barsaklara yükletilmiş olur. Mide vakitinden evvel yorulur ve iş göremez

bir hale gelir. Hazımsızlıkların, mide ve barsak hastalıklarının çoğu iyi çiğnenmeden yenilen yemeklerden hüsule geldiği görülmektedir.

Dr. Mönye dişlerin hazımdaki büyük rolünü deneme ile isbat etmiştir. Midesi ve dişleri sağlam bir adama 60 gr. ekmeği 250 gr. suda ıslatarak yutturmuş ve yarım saat sonra sonda ile çıkartmış, ertesi gün yine o miktar ekmeği aynı adama iyice çiğnetmek suretile yedirmiş ve bunuda sonda ile çıkartmış her ikisi arasındaki kimyevi tahavvülü incelediği zaman ikinci denemesinde temessül keyfiyetinin iki misli arttığını görmüştür; Bu denemeler dişlerin büyük önemini gösteriyor.

Fransızların (Yavaş çiğneyen çok yaşar). Darbı meseli her memleket etibbasınca kabul edilmiş bir hakikattir. İyi yemek yiyebilmek yaşamak sanatının mühim bir şubesidir.

Artık bundan sonra Teke halisi Osmanlı teşkilâtı mülkiyesince zaman zaman beylik, valilik mutasarrıflık şeklinde mühmel bir vaziyette idare edilerek 1914 büyük harp sonunda Osmanlı sarayına imza ettirilen Mondros mütarekesi ahkâmından istifade ederek İtalyanlar tarafından kısa bir işgaldan sonra

genç Türkiye devletinin eline geçerek yeni baştan inkişaf devrine girmiştir.

Akdenizin incisi olan bu şirin memleket Cumhuriyet devrinden beri büyük bir hamle ile ilerlemeye başlamıştır.

Meyva iç kurdu (Carpocapsa pomonella)

Meyva bahçelerinde vaktından evvel sararan yalandan kemale gelmiş gibi görünen bir çok elmalar yere düşer. Yere düşen böyle bir meyva çok vakit geçmeden ele alınıpda gözle muayene eeileceek olursa bir tarafında bir delik, bıçakla ortasından kesilecek olursa içinde bir buçuk ile iki santim uzunluğunda pembe renkte ve başı esmer bir kurt bulunduğu görülür. İşte

bu kurda meyva iç kurdu (Carpocapsa pomonella) namı verilir. Malatyanın hemen her tarafında elma meyvalarına arız olur. Ve yüzde 80—90 nisbetinde Elmalara delerek ehhemmiyetli zararlar yapar. Bu kurdu meydana getiren güzel bir kelebeğdir. Malatyada iki seneberi yaptığım araştırmalara göre ilk baharda Mayıs ayının nihayetlerine doğru maydana gelen kele-

Dişlerin genel sağlıkla sıkı bir ilgisi vardır. İntizamsız ve çürük dişler mutlak bir hastalığa delâlet etmezse bile sağlam dişler çok defa iyi ve tam bir sağlığın alâmetidir. Bir veremliyi bir firengiliyi böbrekleri sağlam olmayan bir kimseyi çok defa dişlerinden tanımak kabildir. Fransa Stomatoloji mektebi Profesörlerinden Dr. Noge bir çok hastalıklar daha evvel dişlerden ve diş etlerinden teşhis edilebilir. Bu hususta diş tabibi doktorun kıymetli bir muavini olur diyor :

Diş çürükleri ve diş hastalıkları büyük felâketler doğurabilir : Kültür yeri, ekim ve bakım yeridir. Hemen bütün mikroplar kendilerine lâzım olan hayat şartlarını ağız boşluğunda bulabilirler. Ağızdaki girinti ve çıkıntılar, bademcikler diş araları çürükleri mikropların barınmasını ve faaliyetini kolaylaştırır, En müthiş, en mühlik

öldürücü, ezici, süründürücü hastalıkların % 90 nı ağız ve burun yoluyla vücuda geçer.

Verem mikrobi diş çürüğünde aylarca, senelerce yaşayabilir. Zatürrie mikrobi ağzın tabii misafiridir derler. Tifo, dizanteri, kolera gibi hastalıklarda ağızdan geçer. Kısaca söylemek lâzım gelirse ağız yoluyla vücuda geçmeyen pek az hastalıklar vardır.

Diş çürükleri bilhassa henüz inkişaf devresinde bulunan ve hayat dayanığı az olan çocuklarda mühlik rol oynar, uykusuzluk, iştahsızlık, kansızlık yapar. Çocuklar hırçın ve asabi olur, yemekten korkar, gıdasını tam alamaz mukavemet büsbütün azalır, neşvünüması durur, mikroplar faaliyete başlar, hastalıklar, intanlar baş gösterir, çocuğun genel sağlığı tehlikeye girer.

(Arkası var)

bekler geceleri uçuşurlar . Azayı tenasüliyeleri meydana geldikten sonra çiftleşerek her bir dişi bu mevsimde Ceviz büyüklüğünde bulunan Elmaların muhtelif yerlerine bilhassa kesif dallarda ve bahusus bitişik bir halde bulunan Elma meyvalarının aralarına tercihen olmak üzere birer adet yumurta bırakır . Karpokapsa Kelebeklerinin dişilereri vasati olarak 50—60 adet yumurta yumurtlar yani her bir kelebek 50—60 adet Elma meyvasını zarara uğratar .

Kelebekler küçük cesametde , esmer siyah renktedir , kanatlarının uçlarında esmer kırmızı renkte ve ay şeklinde lekeler vardır . Vücudu 10 kanatları açıldığı zaman 20 milimetre genişliğindedir .

Yumurtalar meyvaya konulduktan 7—8 gün sonra inficar ederek küçük kurtlar hasıl olur . Bu kurtlar Elmaları yiyerek delmeğe ve içine girmeye başlarlar meyva bir taraftan büyüdükçe kurdda büyür . Meyvanın merkezine doğru açtığı yoldan ilerliyerek çekirdeklerle doğru gider ve çekirdekleri yemeye başlar nihayet kurtlu elmalar kurtsuz olanlardan daha evvel fakat yalandan kemale gelir . İçlerinde kurtlar bulunduğu halde yere düşerler .

Meyvalar yere düştükten sonra içlerindeki kurt çıkup toprağa ve yahut ağacın gövdesindeki yarık ve çatlalara, ağaçların altındaki kuru ot ve çalılar arasına girerek orada "krizalit," olur . 20 -- 30 gün sonra kirizalitlerden çıkan kelebekler tekrar meyvalar üzerine yumurtlarlar bunlardan ikinci nesil tırtıllar meydana gelerek evvelce söylediğimiz gibi meyvaları delerek kurtlandırırlar . Bu

neslin tırtılları kışı kısmen meyva bahçelerinde ağaçların kabukları altlarında ve bilhassa muhtelif ağaç kurtlarının oydukları deliklerde bir müddet tırtıl halinde ve bahara doğru beyaz renkte ördükleri kozalar içerisinde geçirdikleri Mayıs bida-yetlerine doğru krizalit olurlar .

Bir kısım tırtıllarda Elma, Armut meyvaları ile birlikte evlere ve meyva muhafaza edilen binalara taşınır . Orada döşeme tahtaları pencere pervazları ve tavan tahtaları aralarında koza içerisinde kışı geçirerek yazı doğru kelebek haline gelirler ve Elma Armut bahçelerine uçarak yumurtalarını meyvalara korlar . İşte karpokapsanın Malatya'daki yaşayış tarzı anlattığımız şekildedir . Elma ve armuttan başka eriğe ve ceviz ile kaysıya arız olan neveleri de vardır .

Mücadelesi : Bu haşereye karşı tatbik edilecek muhtelif mücadele usulleri vardır .

1—Vaktinden evvel ağacın dibine kendi kendine veya hafif sallamakla düşen meyvaları vakit geçirmeden yani içlerindeki kurtlar çıkmadan evvel hemen toplayıp yakılmalı ve yahut derince bir çukur açılarak gömülmelidir . Bu kurtlu meyvalar vakit geçirmeden hayvanlara da yedirilebilir .

Pek basit görülen ve çoluk çocuk tarafından masrafsız olarak yapılabilen bu tedbirin faydası pek büyüktür . Çünkü toplanan meyyalar yakıldığı ; hayvanata yedirildiği veya toprağa gömüldüğü takdirde kurtlar mahvolur . İleride yumurta yumurtlayacak kelebekler meydana çık-

maz. Binaenaleyh bu mücadele usulünün tesiri muhakkak ve katidir. Bu usulü dikkatle tatbik eden meyva bahçe sahiblerinin Elma ve armutları Karpokapsa tahribatından kurtulmuş olur.

2—Haziran ayının ilk haftası zarfında Ceviz cesametinde büyüyen Elma ve Armutların üzerlerine 100 kilo suya yarım kilo arsenikiyeti rassas karıştırılarak elde edilen mahlül pülveri zatürlerle püskürülür. Bu ilaç meyvaların üzerlerini zehirler küçük kurtlar meyvanın içine girmek üzere girdikleri zaman zehirlenir ve telef olurlar. Arsenikiyeti rassas kuvvetli bir zehir olduğu için ilaçlanan meyvaların bol su ile yıkanmadan yenilmemesi lâzımdır.

İlk ilâçlama tam zamanında ve muvafık suretde yapıla bilirse haşerenin önüne geçmek kabil olur mamafi ilâçlamayı onar gün aralıkla ve bhusus yağmurlardan sonra tekrarlamak faydalıdır.

3—Bazı fen kitaplarında kurtları maydana getiren kelebeklerin meyvalar üzerine yumurtlamalarına mani olmak için ağaçların yaprak ve meyvaları üzerlerine kükürt tozu serpilmesinin faydalı olacağı yazılıdır.

4—Kelebeklere karşı ziya tuzakları kurulması dahi faydalı bir mücadele usulüdür. Ziya tuzakları muhtelif suretde tertip edilebilir. En basitini tarif edelim bahçenin büyüklüğüne göre bir veya bir kaç teneke veya bakırdan yapılmış tepsi alınıp içerisine biraz su ve bunun yüzüne bir miktar gaz veya zeytin yağı döküldükten sonra ortasında içine mum veya lâmba yanan kü-

çük bir fanor konur ziya nekada kuvvetli olursa okadar tesiri olacağından mum veya lâmba yerine asatilen lâmbası konulması daha ziyade tercihe şayandır. Meyva iç kurtdu keleşi gece uçar. Gece uçan keleşler ise daima ziya etrafında toplanmağa çalışırlar aydınlık etrafında uçuşan keleşler tepside yağlı suya düşer ve ölürler. Basit ve her bahçe sahibi tarafından yapılabilecek olan bu tedbir karpokapsanın azalmasında pek büyük amil olur.

5 - Kışın yaşlı elma ve armut ağaçlarının gövdelerine ve kalın dallarına kalifronya bulamacını badana etmekte pek faydalıdır. İki seneden beri Malatyada tatbik edilen bu mücadelede büyük faydalar görülmüştür

Bulamaç şöyle hazırlanır : Bir teneke az su içerisinde bir kilo sönmemiş kireç söndürülür. Tenekeye 3 - 4 kilo kadar su koyarak kireç kaymağı elde edildikten sonra teneke ateşe konur. Kaynamağa başlayan kireçli su üzerine yavaş yavaş konmak şartile bir kilo kükürt katılır yirmi dakika kadar ateşde kaynayan bu mahlül turuncu bir renk aldıktan sonra ateşden indirilerek evvelce konulmuş olan su on kiloya iblağ edilir ve iyice karıştırılır. Bu suretle hazırlanan mahlül fırça ile veya bir ağacın gövdesi ve kalın dalları güzelce badana edilmelidir. Kalifronya bulamacı yalnız karpokapsa kurtlarına değil ağaç kabukları altında kışı geçiren bir çok böcekleride öldürdüğü için çok faydalıdır.

FANTAZİ

Temmuzun Sıcığında...

Alevler yükseliyor tabiat ocağında,
Renk renk ateşten oklar fırlıyor saçağında.
Her ne varsa bak şimdi güneşin kucagında..
Nede olsa var bir tad Temmuzun sıcakında!..

Çoğunu balık gibi fırlatır denizlere,
Bazısı da postunu serer bir gölge yere ;
Şağıl şağıl akarsa yanında da bir dere;
Bu , her an edilir yad temmuzun sıcakında!..

Ağaçlarda meyveler ister yere düşmeyi :
Bağrı yanıklar arar soğuk sulu çeşmeyi,
Her mahlûk ister bu ay sevmeyi sevişmeyi,
Aşklar etmez inad Temmuzun sıcakında!..

Tatil diye çokları seyahatlara çıkar :
Parası çok olanlar gezerler diyar diyar..
Züğürt bir köşecikte terler ve keser havyar.
Çiftçiler alır irad Temmuzun sıcakında!..

Yükseklerde baksana insan, kuş peri, melek ;
Termometreler bile durmaz, ister yükselmek.
Bu yazıya (Sihamî) bak sen verirken emek
Yandın ve ettin feryat temmuzun sıcakında!..

SIHAMÎ

HUKUKDA TIBBIN ROLÜ

(Geçen sayıdan artan)

zaman devam edemiyeceğinden ölümün hini vukuunda ölünün yüz fotografisini almak ve bilâhère buna göre takikat faideli olur. Ceset henüz sıcak ve yumuşak bulunursa ölümün vukuu ağılebi ihtimal yirmi saattan evveldir. ceset henüz katılaşmamış ise ölümün vukuu ağılebi ihtimal otuz altı saat-tan ziyade değildir.

Ceset katılaşmış ise ölümünün vukuu on iki saattan ziyade ve üç, dört gün zaman geçmiştir. Cesette kısmen veya tamamen katılıktan sonra ceset gevşemiş ise ölümün vukuu ağılebi ihtimal dört, beş gündür. Cesedin karnında yeşil bir rek hâsıl olmuş ve gazatta mevcut ise ölümün vukuu ağılebi ihtimal üç, beş gündür.

Hali hayatta bulunan bir kimsenin haricî ve dahilî esbap tahîi tesîrinde gayet kısa bir müddet zarfında vukubulan ölüme füc'eten vefat denir. Bu hâdisei hayatiyede yaşın, cinsin, mevsimini ve şahsın mukaddema geçirdiği veya hissetmeksizin geçirmiş olduğu hastalıkların uzviyette yaptığı tahribatın büyük tesiri vardır. Teneffüs, kalp, damar, beyin ve bunlara mümasıl âzadaki zayıflık maddiye ansızın ölümü tevliit edebilir. sevinç ve keder gibi teheyycü asabiye tevliit ruhî halâtın ölüme rolü vardır.

Ceset üzerinde bazan âsârı cahr görölmez. O zaman tesemmümatı nazarı dikkate almak icabeder.

Hülâsa : Bu hadisatı fanniyede mücadele ve mümarese kabiliyeti yüksek olan her takip ettiği bu gibi hayatî ve hukukî meseleyi kolaylıkla hal ve ihataya muvaffak Olacağı gibi şahsî ve amme hûkukununda ziyana meydan bırakılmamış olur.

Dr. İ. ETEM SEÇKİN

OKUYUCULARIMIZA

Mecmuamızın geçen sayısı bir çok noksanları olmakla bereber beğenildi. Bugün ikinci sayısını da takdîrkâr ellerinize sunarken bu noksanları ve yanlışları mümkün olduğu kadar düzeltmeye gayret ettik ve çıkacak her nushanın bir evelkin den daha müttekâmil şekilde olmasına çalışıyoruz.

Bazı arkadaşlarımızın bir çoğunun tatil dolayısıyla uzak yerlere gitmiş olmasından birinci ve ikinci sayılarımız biraz geç olarak çıkmıştır. Gelecek sayımız muhakkak Ağustos ayı içerisinde elinize gelmiş bulunacaktır.

Gelecek sayımızdan itibaren memleketin bir çok köşelerini gezen arkadaşlarımızın o memleketlere ait tetkik ve notlarını derceedeceğiz.

Derme ; yalnız Malatya'dan ve Malatyayı alâkadar eden değil, yurdun her tarafından ve herkesi alâkalandıracak yazılarla sayfalarını süsleyecektir.

Yine gelecek nushalarımızda okuyucularımıza küçük hikâyeler takdimine çalışacağız.

Derme; büyük iddialar peşinde koşan değil kendi cirmi kadar yurddaşlara faydalı olmaya çalışan bir mecmuadır.